

СУТЬ, МІСЦЕ, ФУНКЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Інформація є невід'ємною частиною процесів управління в системних об'єктах будь-якої природи – біологічної, соціальної, неживої. Найскладніші та найцікавіші для вивчення форми вияву інформації пов'язані з психологічною діяльністю людини та соціальним життям. Саме у цих сферах дійсності можна виділити найбільше різновидів інформації, що мають свою неповторну специфіку. Підприємство виступає основною ланкою економіки країни.

В умовах ринкових відносин коло користувачів (споживачів) облікової інформації значно зростає. Вона, перш за все, використовується всередині підприємства для прийняття рішень на різних рівнях менеджменту. Але підприємство функціонує не ізольовано: воно має різноманітні стосунки з навколишнім діловим та суспільним середовищем. Тому розрізняють зовнішніх і внутрішніх користувачів облікової інформації. Відповідно до двох категорій споживачів бухгалтерської інформації в сучасній світовій практиці бухгалтерський облік став поділятися на фінансовий (financial accounting) і управлінський (managerial accounting). Разом з тим, в залежності від того як саме формувався управлінський облік, в різних країнах його називають по-різному: в англо-американській системі – управлінським, у французькій – виробничим, а у німецькій – контролінгом. Кожний із зазначених видів має притаманні йому мету, користувачів облікової інформації і відіграє свою роль в управлінні підприємством.

Управлінський облік як нова модель і підсистема бухгалтерського обліку виник у 50-х роках ХХст. В передових країнах Заходу. Зокрема, Колін Друрі вважає, що саме в цей період зовнішні користувачі бухгалтерської інформації (інвестори, кредитори, працівники податкових служб і ін.) перестали цікавитись виробничими затратами, а зосередили свою увагу на інформації, що характеризує фінансову стійкість фірми і її рентабельність [2, С.27]. Передумовами його виокремлення із традиційного обліку було загострення зовнішньої і внутрішньої конкуренції, все зростаючі інфляційні процеси, що супроводжувались економічними кризами, погіршення соціально-економічних відносин. Все вимагало створення інформаційної системи, здатної водночас передбачити розвиток подій, реєструвати факти здійснення подій у різних форматах, контролювати процес здійснення подій, оперативно аналізувати відхилення із встановленням впливу факторів і винуватців, оцінювати рівень відповідальності керівних осіб у межах сфер і центрів, готувати альтернативні варіанти управлінських рішень по-

точної і перспективної діяльності. Такою системою і став управлінський облік, попередником якого були калькуляційна бухгалтерія і виробничий облік [4, С.149].

В подальшому доцільно розглянути етапи еволюції управлінського обліку. В ході аналізу ми встановили, що вчені-економісти виділяють три етапи еволюційного розвитку управлінського обліку:

1) з невизначеним початком періодизації і завершенням її до кінця ХІХст. Цей етап характеризується відокремленням із традиційного бухгалтерського обліку – обліку витрат (або виробничого обліку), який на підставі розробки методів нормування праці (система Ф.Тейлора), мав спрямування на застосування системи калькулювання стандартних витрат і оперативного аналізу відхилень.

2) 30-і роки – 70-і роки ХХст. Даний етап пов'язаний з розробкою системи калькулювання змінних витрат – директ-костинг та обліку за центрами відповідальності.

3) із середини 70-х років і по сьогоднішній день. Характерним для цього етапу є наукове спрямування розвитку управлінського обліку. Управлінський облік переорієнтовується на запити стратегічного управління в умовах глобалізації економіки і відповідних змін у технологіях і системах управління [4, С.149-150].

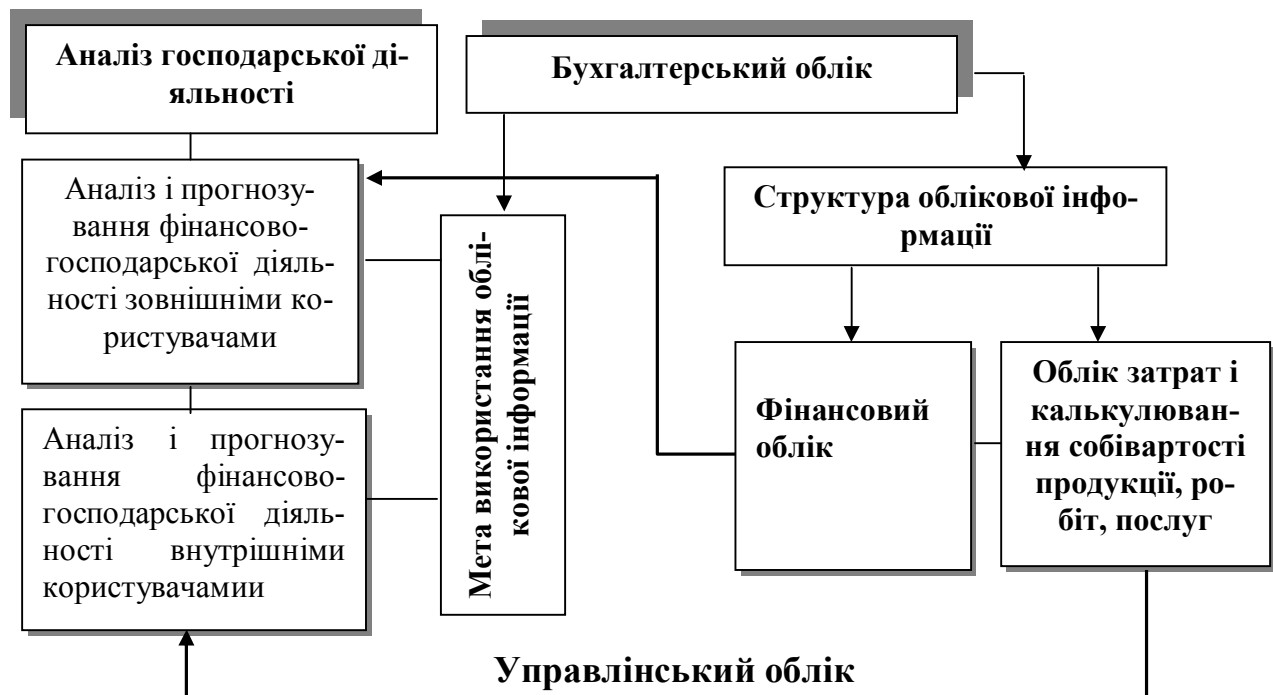
Слід зазначити, що в розробці концепції управлінського обліку, як відзначають вчені-економісти, простежуються два напрямки – американський і європейський. Основна різниця між ними полягає у тому, що в американській системі оперативному контролю за витратами виробництва приділяють значно більше уваги, ніж калькулюванню собівартості продукції. Європейська ж система основною своєю метою ставить точне визначення собівартості продукції із застосуванням при калькулюванні статистичних прийомів і методів.

На сьогоднішній день термін “управлінський облік” застосовується у якості нормативного як у вітчизняній, так і в міжнародній практиці більшості країн. Так, згідно з вітчизняним законодавством внутрішньогосподарський (управлінський) облік – це система обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством[3]. На відміну від фінансового обліку, який регулює Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” і ПСБО управлінський облік суб'єкти господарювання ведуть самі, враховуючи особливості діяльності, структуру й розміри підприємства, потреби та вимоги управління.

Місце управлінського обліку в сучасній економічній системі схематично відображено на рис. 1.

В подальшому доцільно детальніше зупинитися на функціях і завданнях управлінського обліку як предмету дослідження в дипломній роботі.

Управлінський облік приймає участь у реалізації всіх основних функцій управління. Можна виділити такі основні функції управління як планування, координування, адміністрування, контролю і стимулювання.

Рис. 1.. Місце управлінського обліку в системі управління підприємством

Функція планування ґрунтується на передбаченні розвитку виробничої системи і складанні програми її функціонування на коротко- і довготривалу перспективу. При реалізації даної функції необхідно враховувати результати минулих періодів, які відображені в бухгалтерських звітах. Функція координування полягає в розподілі і узгодженні завдань всіх підсистем виробничої системи для досягнення поставленої мети. Участь управлінського обліку у реалізації даної функції повинна полягати в організації системи внутрішньої звітності підрозділів підприємства. Функція адміністрування і стимулювання ґрунтується на реалізації впливу системи управління на виробничі підсистеми. Цей вплив здійснюється за допомогою інструкцій і наказів. Адміністрування пов'язане із стимулюванням, яке передбачає визначення мети для всіх учасників виробничого процесу і розробку рекомендацій по її досягненню. При цьому акцент робиться на створення мотиву, який сприяє реалізації управлінських завдань. Функція контролю дозволяє співставити плановий і фактичний стан виробничої системи у часі. Контроль часто ототожнюють з функцією бухгалтерського обліку. Проте, слід розрізняти бухгалтерський і управлінський контроль. Перший полягає у співставленні інформації, яка продукується бухгалтерською службою з вимогами до цієї інформації зі сторони управлінського

апарату. Крім того бухгалтерський облік повинен забезпечити збір інформації про відхилення від запланованих показників і тим самим виявляти вузькі місця виробництва. Завданням ж управлінського контролю є аналіз виконання функції адміністрування.

Опрацювання нами різних літературних джерел щодо управлінського обліку дозволило визначити перелік завдань, які стоять перед управлінським обліком і ранжувати їх відповідно до запитів управлінської системи на різних етапах управлінського процесу:

1) на етапі оперативного управління основними завданнями управлінського обліку повинні бути:

- оперативний пофакторний аналіз відхилень від виробничої програми;
- складання оперативної звітності про відхилення у витрачанні основних виробничих ресурсів від стандартів і нормативів;
- підготовка інформації для прийняття рішень в умовах невизначеності.

2) на етапі тактичного управління (до 1 року) основними завданнями управлінського обліку є:

- вибір і впровадження методів обліку витрат на виробництво;
- вибір і впровадження методики оцінки матеріальних і трудових ресурсів;
- вибір і впровадження методики нарахування амортизації;
- складання кошторисів витрат за звітний період за видами продукції і сферами відповідальності;
- аналіз відхилень за звітний період фактичних кошторисів від планових;
- розробка і впровадження системи комунікаційних зв'язків між ланками управління.

• 3) на етапі довгострокового планування (від 1 року) завданнями є:

- розробка фінансових систем, які призводять до росту продуктивності праці;
- підготовка інформації для моделювання найбільш ефективних шляхів розвитку підприємства;
- підготовка інформації для визначення альтернатив роботи компанії при кон'юнктурних коливаннях.

Організаційна та виробнича структури підприємства та його внутрішньогосподарський механізм є базою для побудови управлінського обліку. Вони організуються на підставі загальних принципів організації управлінського обліку узагальнених нами в табл. 1.

Отже, сучасний управлінський облік, використовуючи зовнішню та внутрішню інформацію, забезпечує потреби не тільки виробництва, а й маркетингу, управління дослідженнями та інших функцій бізнесу. Він аналізує діяльність із врахуванням як поточних, так і довгострокових ці-

лей, розробляє методи отримання, збору інформації про вирішальні фактори успіху: якість інновацій, час та ін.

Таблиця 1.

Принципи організації управлінського обліку на підприємстві[1, С.39]

	Принцип організації управлінського обліку	Суть принципу
1	Задоволення потреб користувачів різних рівнів управління в необхідній для прийняття рішень інформації	Управлінський облік повинен бути організований на підприємствах для всіх рівнів управління -оперативного, тактичного та стратегічного
2	Обґрунтованість по відношенню до кожного виробничого підрозділу, де виникають відносини типу "витрати -обсяг діяльності – прибуток"	Витрати можна визнати достатньо обґрунтованими, якщо виробничі потужності підрозділів матимуть оптимальне завантаження
3 3	Узагальнення інформації за центрами виникнення витрат, відповідальності та рентабельності	Обов'язковим в зведеному обліку є відображення власних витрат підрозділу, величини трансфертних цін на матеріальні ресурси та готову продукцію, рівня прибутку
4 4	Контроль за обсягами виробництва, власними витратами та прибутком кожного підрозділу з використанням планів та кошторисів	Побудова обліку витрат відповідно до організаційної структури повинна дозволити пов'язати діяльність та відповідальність конкретних осіб з результатами роботи всього підприємства. В цьому випадку важливим є принцип відповідності кошторисів структурних підрозділів загалом

Сучасна система управлінського обліку є чи не ключовим фактором для виживання підприємств в сучасному конкурентному середовищі. При цьому втрати від прийняття неправильних рішень внаслідок використання інформації низької якості здебільшого призводять до втрати конкурентних позицій і кризового стану підприємства. Тому від адекватності системи управлінського обліку залежить ефективність діяльності підприємства. Облік носить системно залежний характер, а це свідчить про те, що існує тісний нерозривний зв'язок технологій обліку з технологіями управління підприємством. Тому повинна проходити постійна модифікація обліку у складі системи менеджменту підприємства, а оскільки управлінський облік – це гнучка інформаційна система, то вона повинна безперервно вдосконалюватися і змінюватися відповідно до вимог часу.

Список використаної літератури:

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік: [підручник] / Бутинець Ф.Ф., Давидюк Т.В., Малюга Н.М., Чижевська Л.В. – Житомир: ПП «Рута», 2002.- 480с.

2. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет/ К.Друри. Пер. с англ. Под ред. С.А. Табалиной. – М.: АудИтг-ЮНИТИ. 1994. – 560 с.
3. Закон України „Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні”, затверджений ВРУ 16.07.99р. №996 – XIV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.rada.gov.ua>
4. Садовська І. Концепції управлінського обліку в процесі еволюційного розвитку / І.Садовська // Економічний аналіз.- 2010.-№6.-С.149-151.

*Шевчук Л. В., магістрант ТНЕУ,
науковий керівник: к.е.н., доцент Саченко С.І.*

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ

Умовою розвитку та успішної господарської діяльності підприємств є ефективне використання виробничих запасів. Виробничі запаси як складова виробничої собівартості готової продукції потребують єдності основних ланок їх управління. Як показує практика, ці завдання успішно виконує такий вид внутрішнього контролю, як внутрішній аудит. Передумовою існування такого контролю є взаємна зацікавленість власників та керівників підприємств і аудиторів у достовірній обліковій та звітній інформації.

Питання обліку та аудиту виробничих запасів на промислових підприємствах мають дискусійний характер, про що свідчить наявність проблем порушених у працях Пушкаря М. С., Бутинця Ф. Ф., Чебанової Н. В., Сопка В. В., Усача Б. Ф., Литвина Ю. Я., Білухи М. Т., Гетьман В. Г., Сук Л. К., Кулаковської Л. П. та ін. Ряд проблем організації обліку і аудиту виробничих запасів потребують подальших досліджень та наукових розробок.

Сучасний стан розвитку ринкової економіки пов'язаний з досить швидкими змінам в управлінні виробництвом. А це в свою чергу зумовлює необхідність вдосконалення такої функції управління як контроль, зокрема внутрішній аудит.

Внутрішній аудит підпорядковується не виконавчому органу підприємства, а безпосередньо засновникам підприємства.

Аналіз системи внутрішнього контролю виробничих запасів підприємства показує, що керівництво не займається повсякденним контролем діяльності організації, тобто, не завжди має інформацію про цю діяльність, часто не контролює достовірність звітів менеджерів різних рівнів управління. Це призводить до втрат запасів (їх знищенні, розкраданні, псуванні), відсутності необхідних змін всередині самого підприємства, зменшення його доходів, а це є негативним явищем для фінансового стану підприємства.